

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Bijeli maškari iz Putnikovića na poluotoku Pelješcu

Diplomski rad

Napisala:

Tamara Kušić

Mentorica:

dr. sc. Milana Černelić

Zagreb, travanj 2017.

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad „Bijeli maskari iz Putnikovića na poluotoku Pelješcu“ izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice dr. sc. Milane Černelić. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
1.1. Predmet istraživanja	4
1.2. Prostor istraživanja.....	5
1.3. Ciljevi i metodologija rada.....	6
1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i korištene literature	7
2. NARODNI OBIČAJI	9
2.1. Pokladni običaji.....	9
3. MAČEVNI PLESOVI	12
3.1. Pojava plesa s mačevima.....	12
3.2. Rasprostranjenost i podjela plesa s mačevima	15
4. OPIS PLESA BIJELIH MAŠKARA.....	17
5. ODRŽAVANJE OBIČAJA PO PERIODIMA.....	38
6. DJELOVANJE KUD-A „PUTNIKOVIĆ“	43
7. ZAKLJUČAK.....	47
LITERATURA	48
IZVORI PODATAKA	48
POPIS INTERNETSKIH IZVORA.....	49
POPIS KAZIVAČA.....	49

1. UVOD

Ovaj diplomski rad se bavi predstavljanjem pokladnog običaja bijelih maskara iz Putnikovića na poluotoku Pelješcu. Radi se o mačevnom plesu koji se izvodi u obliku kontradance, odnosno u dva nasuprotna reda. U plesu je prisutna i inverzija spolova s obzirom da u njemu sudjeluje muška maskirana skupina od kojih je polovica obučena u muškarce, a druga polovica u žene.

1.1. Predmet istraživanja

Bijeli maskari su pokladni običaj u mjestu Putnikovići na poluotoku Pelješcu. Održavaju se svake godine u nedjelju završnih poklada kada skupina od 12 mladića i 12 djevojaka obilazi zaseoke Putnikovića te na gumnima¹ izvode kolo bijelih maskara, a potom plešu polku. Običaj se zasniva na legendi iz vremena vojnih pohoda u ovim krajevima. Tada su Pelješcem prolazile brojne vojske te je velik broj Pelješćana bio odveden i zarobljen. Među njima je bio i mladić iz Putnikovića koji je bio prisiljen ostaviti svoju zaručnicu. Ona mu je obećala vjernost te je usprkos tome što dugo nije čula nikakve informacije o svom zaručniku, odbijala prosce čekajući ga. Konačno, nakon dugo vremena mladić je pobjegao iz zarobljeništva i stigao do Putnikovića. Bio je to tjedan karnevala. Kako ga ne bi otkrili mladić je s maskom na licu došao u dom svoje zaručnice i uvjerivši se u njenu vjernost, sakupio svatove i utvrdio dan vjenčanja. Na dan sklapanja braka okupilo se maskirano društvo sa sabljama i došlo po djevojku (usp. Vitković 2016:18).

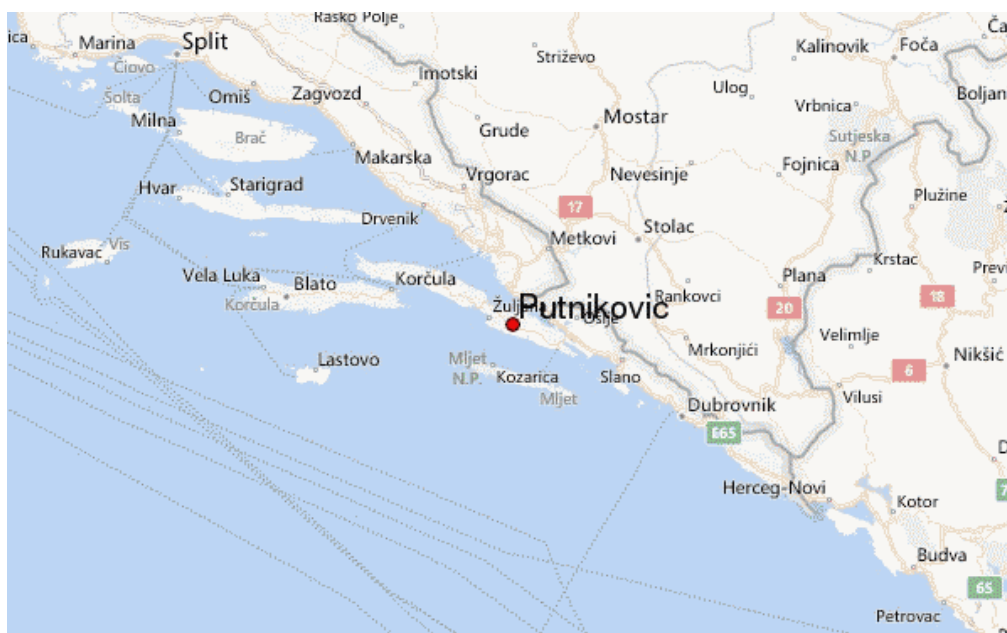
Ova legenda je prisutna i danas. U pretpokladno vrijeme članovi KUD-a „Putniković“ se okupljaju i uvježbavaju ples. Na pokladnu nedjelju na dogovorenom mjestu se družina okupi i oblači u bijela odijela, po kojima su maskari i dobili ime. Potom u parovima složeni kao u svadbenoj povorci slijede barjaktara po zaseocima po unaprijed određenom rasporedu. Dolaskom u selo, barjak se predaje domaćinu sela na čuvanje tijekom plesa. Nakon što se odrade ritualne radnje, ples započinje. Nakon plesa bijeli maskari otkrivaju svoja lica i zaplešu polku s djevojkama odjevenima u narodnu nošnju. Nakon polke slijedi čašćenje

¹ Gumno je mjesto za vršidbu ili mlaćenje žita, zaravnjene, glatke površine, kružna ili pravokutna oblika. Nalazi se na otvorenom prostoru, rjeđe u gospodarskoj zgradi. Uglavnom je zemljano, a u krškim je predjelima popločano kamenim pločama i okruženo kamenim zidićem. Na gumnu se žito ručno mlati (*cijepom*) ili se vrši stokom (konji, volovi, mazge i dr.), koja može biti vezana za stup u sredini gumna (*stožer*). U selima jadranskog zaleđa gumno je bilo i mjesto za društveno okupljanje, a koristilo se, među ostalim, i za ples.

brojnim delicijama koje su pripremljene samo za ovaj događaj. S bijelim maškarama putuje i jedan od muškaraca iz mjesta koji nije maskiran. On prati povorku te pucnjem iz kubure najavljuje dolazak i odlazak maškarane povorke.

1.2. Prostor istraživanja

Putnikovići su smješteni u središnjem dijelu poluotoka Pelješca, 17 km sjeverozapadno od Stona, na nadmorskoj visini od 156 m. Mjesto obuhvaća nekoliko zaselaka: Zaradeže, Balanovići, Đuračići, Prisoje, Tomislavovac i Dubrava. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u Putnikovićima je zabilježeno 319 stanovnika.²

Slika 1. Položaj Putnikovića

Izvor: <http://www.weather-forecast.com/locations/Putnikovic/forecasts/latest>, 17.2.17.

² <http://www.dzs.hr/> (pristup 17. veljače 2017.)

Stanovništvo se pretežno bavi poljoprivredom, u prvom redu vinogradarstvom, zatim ribarstvom, školjkarstvom, a sve više i turizmom. U mjestu se nalazi i poljoprivredna zadruga Putniković koja je osnovana 1945. godine i od tada neprestano djeluje.³

Nekada su Putnikovići spadali u crkvenu župu Sv. Martina u Žuljani koja je 1686. godine stradala u gusarskoj pljački. Kako je postojalo nesuglasica oko doprinosa u vezi popravka crkve, dubrovački Senat (Vijeće Umoljenih) donio je 1766. godine odluku da se sagradi kuća uz crkvu Svete Marije Magdalene u zaseoku Putnikovići na području tzv. „Pelješke Crne Gore“. Krajem 18. stoljeća to područje dobiva svoju samostalnu župu. Danas u Putnikovićima postoji više crkava: Župna crkva sv. Marije Magdalene iz 16. stoljeća, obnovljena 2008. godine, zatim barokna crkvice sv. Ane iz 1754. godine, crkva Gospe od Rozarija s grobljem posvećena 1569. godine s ugrađenom rimskom stelom iz 1.-2. stoljeća, barokna crkva sv. Trojstva (crkva sv. Nedjelje) iz 1754. godine, te crkva sv. Mihajla u Dubravi s prijelaza iz 15. na 16. stoljeće.⁴

1.3. Ciljevi i metodologija rada

Cilj ovog rada je predstaviti kolo bijelih maskara iz Putnikovića na poluotoku Pelješcu. U radu će biti prikazana glavna obilježja ovog pokladnog plesa (figure plesa), običaji vezani uz ples te kako se kolo razvijalo do danas. Također, predstaviti ću i KUD „Putniković“ čiji članovi izvode navedeno kolo i ples polku, njegovo dosadašnje djelovanje te postignuća. Prije toga, napraviti ću opći pregled narodnih običaja, odnosno definirati običaj te prikazati njihovu podjelu s posebnim osvrtom na pokladne običaje. Poseban odjeljak ću posvetiti mačevnim plesovima, njihovoj pojavi te rasprostranjenosti i podjeli plesa s mačevima.

Ovaj diplomski rad se temelji na pregledu i obradi prikupljene literature o bijelim maskarama. Rad je izrađen deskriptivnom metodom, odnosno opisivanjem i objašnjavanjem prikupljene literature. Za potrebe rada odrađena su i dva intervjua s nekadašnjim plesačima bijelih maskara. U prvom intervjuu je sudjelovao Niko Halač, jedan od najstarijih plesača bijelih maskara te njegova supruga Viktorija. Razgovarajući s njima, stekla sam uvid u početke djelovanja običaja bijelih maskara koji su u to vrijeme bili veoma skromni, koliko su

³ <http://nasa.minpo.hr/UserDocsImages/PPT1/9.%20Poljoprivredna%20zadruga%20Putnikovi%C4%87.pdf> (pristup 17. veljače 2017.)

⁴ <http://macevni-plesovi.org/mjesta/putnikovici/> (pristup 17. veljače 2017.)

se razlikovali od današnjih uvjeta te na koje načine su se snalazili kako bi mogli napraviti nošnju. Drugi intervju mi je dao Leon Levanat koji je plesao u generaciji bijelih maskara koja je ponovno oživjela običaj nakon što je bio zaboravljen oko 30 godina. Iz razgovora s njim, saznala sam kako je izgledala sama obnova običaja, koliko se radilo i vježbalo, tko je sve sudjelovao u tome te sam osjećaj i atmosfera koja je vladala među plesačima i sudionicima. Također sam dobila neke informacije o prvim putovanjima i prvim nastupima bijelih maskara.

1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i korištene literature

Prilikom pregledavanja literature o bijelim maskarama, nisam se susrela s mnogo radova na tu temu. Primjerice, postoji mnogo radova u kojima se oni tek spominju. Nešto opširnije o njima piše Ivan Ivančan (1973) u svojoj knjizi *Narodni plesovi Dalmacije 1. dio, od Konavala do Korčule* u kojoj opisuje kako se u pokladno vrijeme u Putnikovićima u „pelješkoj crnoj gori“ pleše maskirani ples s mačevima te ukratko opisuje kako taj ples izgleda.

Diplomski rad koji se dotiče teme bijelih maskara napravila je Elena Glavor (2007) na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu pod naslovom *Plesni izričaj poluotoka Pelješca* koja je napravila i slikovni prikaz svih figura koje se izvode u kolu bijelih maskara.

Zebeć (2001) u knjizi *Mačevni plesovi u Hrvata*⁵ također spominje bijele maskare. Spominju se i u još jednom radu Ivana Ivančana iz 1967. godine pod naslovom *Narodni običaji korčulanskih kumpanija*. Ivančan u tom djelu ne piše samo o porijeklu i vezama običaja kumpanija, već obrađuje porijeklo i veze svih mačevnih plesova, njihovu rasprostranjenost te osnovne elemente plesa. U radu *Inverzija spolova u hrvatskim pokladnim i svadbenim običajima*⁶ bijelih maskara se dotakla i Nevena Škrbić Alempijević (2006).

S ciljem definiranja termina običaj, koristila sam definicije Lozice (1990) iz knjige *Izvan teatra* te definiciju Vitomira Belaja (2007) iz djela *Hod kroz godinu*. O običajima također piše i Nevena Škrbić Alempijević (2008) u *Priručniku iz kolegija Predstavljački oblici u hrvatskoj pučkoj kulturi*.

⁵ ZEBEĆ, Tvrtko. 2001. *Mačevni plesovi u Hrvata*. Korčula: Godišnjak grada Korčule 6, str. 381-395

⁶ ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. 2006. *Inverzija spolova u hrvatskim pokladnim i svadbenim običajima*. Zagreb: Nar. umjet. 43/2, str. 41-65

U pripremi ovog rada korisni su mi bili radovi Ivana Lozice (1997) *Hrvatski karnevali* te članak *Narodni običaji* iz knjige *Hrvatska tradicijska kultura: na razmeđu svjetova i epoha* kojeg je napisala Zorica Vitez (2001). Ivan Lozica se mnogo bavio istraživanjem karnevala i maškaranih običaja pa je dao osvrt i na mačevne plesove u knjizi *Poganska baština* iz 2002. godine, a značajno je i njegovo djelo *Folklorno kazalište* iz 1996. godine.

Sav rad i djelovanje Kulturno-umjetničkog društva „Putniković“ koji održava običaj bijelih maškara je nedavno izdano u knjizi *Bijeli maškari Putnikovića* autorice Valentine Vitković (2016) u kojoj je kroz fotografije, novinske članke, ali i sjećanja starih sudionika objedinjeno 20 godina djelovanja Društva.

Na poticaj folklorista Vidoslava Bagura, običaj bijelih maškara je tijekom 1997. i 1998. godine istraživala ekipa iz Instituta za etnologiju i folkloristiku. Prema scenariju Alekseja Pavlovskog i Vidoslava Bagura 1997. godine HTV je snimio dokumentarni film *Bijeli maškari Putnikovića* redatelja Dražena Piškorića.

Za prikupljanje važnih informacija o najranijim djelovanjima bijelih maškara, obavljen je intervju s Nikom Halačem, koji mi je sa suprugom Viktorijom dao uvid u običaje šezdesetih godina 20. stoljeća prije nego što je zamro. O ponovnoj obnovi običaja i prvim nastupima pričao mi je Leon Levanat.

2. NARODNI OBIČAJI

Ritam života u tradicijskoj kulturi obilježen je sustavom blagdana i s njima povezanih običaja. Blagdani privremeno prekidaju svakodnevicu unošenjem promjena u ponašanje ljudi. Ti otkloni od svakodnevnog ponašanja su uvjetovani tradicijom, očekivani su i predviđeni kalendarom i životnim situacijama (Lozica 1997:8). U blagdanskome životu sela i svečanosti sudjeluje više ili manje cijela seoska zajednica. Sve te prigode prate i odgovarajući običaji. Običaj je jedan od temeljnih pojmova starije hrvatske etnografije, iako se ona nije osobito trudila definirati ga i znanstveno utemeljiti (Vitez 2001:309). Lozica tako piše da je običaj otklon od svakodnevnog ponašanja, da je to sveto vrijeme u odnosu na ono svjetovno kroz ostatak godine (1990:96). Nevena Škrbić Alempijević pišući o pokladama ustanovljuje da u vrijeme izvođenja nekog običaja dolazi do usvajanja drukčijih normi i vrijednosti nego u neobičajno vrijeme (2008:12), dok Belaj upozorava da su običaji zapravo rezidualni ostatak obreda i mita koji ga je pratio kao tekstualna podloga. Običaje prakticiraju ljudi ne znajući više koja je točno svrha ni pozadina tog običaja (2007:17-38).

U hrvatskoj etnologiji nalazimo nekoliko različitih klasifikacija običaja, ali najčešće se koristi podjela u tri skupine: životni ili obiteljski, godišnji ili kalendarski, radni ili gospodarski. Životni ili obiteljski običaji su vezani za određene događaje u čovjekovom životu poput rođenja djeteta i događaji tijekom njegova odrastanja, važniji trenuci u životu seoske mladeži (npr. novačenje i odlazak mladića u vojsku), sklapanje braka, smrt i pogreb. Godišnji običaji se odnose na blagdane koji se svake godine ponavljaju, a u Hrvatskoj su to istaknuti blagdani katoličkog kalendara. Podaci o radnim ili gospodarskim običajima pretežito se odnose na početak ili dovršetak važnih poljodjelskih i drugih poslova poput oranja, sjetve, žetve, gradnje kuće (usp. Vitez 2001:310).

2.1. Pokladni običaji

Pokladni običaji pripadaju u običaje tzv. godišnjeg ciklusa, što znači da se već unaprijed zna vrijeme njihova izvođenja. Poklade i pokladni običaji se izvode u vrijeme prije početka korizme, negdje počinju već nakon Sveta tri kralja, a kulminiraju u tri dana – nedjelju, ponedjeljak te osobito u pokladni utorak prije Čiste srijede ili Pepelnice kojom završavaju i započinje korizmeno vrijeme. Osim vremenskog uklapanja u kršćanske kalendare, poklade

nemaju drugih dodirnih točaka s kršćanstvom, što znači da svoje korijene vuku u pretkršćansko vrijeme te su povezani s područjem magije, religije i mitologije. Stoga ne čudi činjenica kako je Katolička crkva, kao i svjetovna vlast, suzbijala održavanje pokladnih običaja.

Poklade ili karneval (krnjeval, krnoval, poklad, fašnik, fašnjak, fašange, veljun, mesopust, pust itd.) odvijaju se na prelasku iz zime u proljeće. Važnost tog prijelaznog razdoblja za agrarnu godinu i zamisao da čovjek može određenim postupcima utjecati na prirodu za vlastitu dobrobit, polazišta su etnoloških tumačenja drevnog smisla i funkcija pokladnih običaja. Prema tim shvaćanjima, odlučujuća je bila uloga zaštitne magije i magije za plodnost koja se nazire iza mnoštva regionalno i lokalno različitih pokladnih postupaka i likova (usp. Vitez 2001:355).

Granice karnevala u Europi i danas se grubo poklapaju s granicama staroga Rima – sjajni latinskoamerički karnevali samo su posljedica europskih osvajanja. Podrijetlo karnevala obično se nalazi u starorimskim svetkovinama i običajima (*Saturnalijama*, *Luperkalijama*, *Matronalijama*, *Brumalijama*, *Bakanalijama*, *Hilarijama*, *Liberalijama* i *kalendama*), a spominje se i utjecaj Dionizova kulta (usp. Lozica 1997:29). Srodno rimskim svečanostima, karnevale dijelimo na dva tipa: luperkalijski, koji je svojstven ruralnim stočarskim krajevima i bliži magiji plodnosti, te saturnalijski koji je češći u urbanim sredinama i skloniji kritici društva. Ova podjela je vezana za podjelu maskara na ružne i lijepe maskare. Tako je kao luperkalijske lako prepoznati maskirane skupine muškaraca u kostimima od životinjskih koža, s privezanim zvonima. Iako se razlikuju u pojedinostima, osobito u maskiranju glave (kožne i drvene maske, životinjski rogovi), te pokladne likove povezuje i njihovo ponašanje koje je brzo i agresivno, kreću se u skupinama, ponegdje u posebnom ritmu, stvaraju buku zvonima i drugim instrumentima (rogovima, klepetaljka), vitlaju štapovima i toljagama te plaše promatrače (usp. Vitez 2001:356). Vjerojatno najpoznatiji predstavnici magijskog tipa karnevala u Hrvatskoj su *zvončari* iz okolice Rijeke. U međimurskom selu Turčišću djeluju dvije skupine *baukača* s karakterističnim maskama od vrbova drva i sa životinjskim rogovima. U Slavoniji i Baranji su *bušari* kojima su srodne *buše* kod Hrvata u okolici Mohača u Mađarskoj. U Dalmatinskoj zagori nalazimo *dide* koji su odjeveni u stara odijela, nose mač ili sablju u ruci, oko pasa imaju zvona, a na glavi visoke kape od ovčje kože. Obično ih predvodi *baba* koja je zapravo maskirani muškarac. Slični tome su *didići* u Lici. Navedeni ophodnici uglavnom šute i stvaraju buku, prevrću predmete, plešu ili posipaju pepelom (usp. Lozica 1996:46).

Dok luperkalijski tip karnevala pokazuje odnos čovjeka i prirode (zazivanje proljeća, poticanje plodnosti), saturnalijski ili kritički tip je okrenut ljudskoj zajednici. Maškare tu često kroz smijeh osuđuju zlo u društvu, bilo u lokalnoj sredini ili u svjetskoj politici. Najvažniji događaj u kritičkom dijelu karnevala je osuda i spaljivanje pokladne lutke, čime se zajednica čisti od svih zala protekle godine (usp. *ibid.* 47).

Mogli bismo zajedničko izvorište karnevala i svih tih poganskih svetkovina potražiti u temeljnim religijskim strukturama koje su izvanvremenski i izvanpovijesni dio ljudske svijesti. Narodna je kultura sačuvala modele institucija i ponašanja koje se podudaraju s modelima u drevnim društvima. Likovi koji se javljaju u tradicijskim karnevalima srodni su božanstvima nižega reda, oni su personifikacije i simboli prirodnih sila. Oni pripadaju vremenu u kojemu priroda i ljudska povijest nisu beznadno razdvojeni, vremenu u kojem priroda nije bila izvanjski objekt spekulacije, nego dio dramatičnog postojanja čovjeka (usp. Lozica 1997:38).

Poklade kao vrijeme zabave potvrđuju i podaci o pokladnim plesovima koje je organizirala seoska mladež, osiguravajući odgovarajuće prostorije i svirače. Na takvim bi događajima zaplesali i stari i djeca, a neki stariji zapisi bilježe da su ponekad znali zaplesati i svećenici i fratri. Obilje pa i neumjerenost u jelu, primanje i uzvratanje posjeta, druženje i plesne zabave su značajke koje poklade iskazuju kao izrazito blagdanske dane u životu sela (usp. Vitez 2001:360).

U pokladama se često mogu uočiti i svadbeni elementi. Naime, karnevali i svadbe imaju mnogo toga zajedničkog. Dobro se jede, pije, pjeva i pleše uz glazbu, ponašanje sudionika je formalizirano, prisutna je i povorka kao način kretanja, podjednako svatova kao i maskiranih ophodnika. Stoga nije čudno kako se u hrvatskim karnevalima javljaju pokladne svadbe, a u tu skupinu mogli bismo uvrstiti i bijele maškare. I u svadbenim i pokladnim prilikama prevladavaju veselje i lascivnost pa bi se pojava svadbe u karnevalu možda mogla protumačiti emotivnom i tematskom srodnošću (usp. Lozica 1997:47).

Još jedan čest element u pokladnim običajima je inverzija spolova. Zamjenom spola se unosi nered u prirodni red, mijenja se individualna uloga u svijetu (usp. *ibid.* 216). U bijelim maškarama je također prisutna inverzija spolova s obzirom da u plesu sudjeluju samo muškarci, gdje je 6 muškaraca obučeno u žene, a ostalih 6 u muškarce te formirani u dva nasuprotna reda plešu izvodeći određene figure, ali o tome više u daljnjem radu.

3. MAČEVNI PLESOVI

Mačevnim plesovima bavio se Ivan Ivančan (1967). Plesovi s mačevima pripadaju u skupinu oružanih plesova iz kojih se dalje mogu razvijati i neki drugi plesovi. U pojedinim slučajevima to su onda plesovi s drvenim mačevima, štapovima, lukovima, obručima i rupcima. To ne znači da su štapovi, lukovi, obruči i rupci uvijek derivat mačevnih plesova. Kod nekih naroda najprije je bilo pljeskanje, a zatim je zbog pojačanja zvučnog efekta došlo do upotrebe štapova, a iz istih razloga mačevi s vremenom zamjenjuju štapove. To je teorija koju iznosi Curt Sachs proučavajući plesove s mačevima u državama Kamerun i Togo. Njegovoj teoriji se suprostavlja Bianca Maria Galanti koja u štapu vidi transformaciju mača. Premda je većina lančanih plesova sa štapovima zaista derivat lančanog plesa s mačevima prema koreografskim elementima, ipak se podrijetlo ostalih plesova sa štapovima ne može uvijek izvoditi iz mačevnog plesa. Tome svjedoči i prikazan ples na egipatskom reljefu iz Beni Hasana. Na navedenom reljefu su prikazani egipatski težaci poslije žetve kako svaki pleše s dva štipića. Reljef pripada vremenu XII. dinastije što je zasigurno dovoljno rano da se može isključiti postojanje mačevnih plesova (usp. Ivančan 1967:91).

Sa sigurnošću možemo u derivate plesa s mačevima i maču sličnog oružja (sablje, jatagani, bodeži) ubrojiti samo one u kojima postoji strukturno-prostorna shema osnovnih elemenata, tipična za određenu vrstu mačevnog plesa. U takvim slučajevima predmet koji je zamijenio mač (štap, luk, обруч, rubac) ne igra ulogu, nego koreografska osnova. Max von Boehn tvrdi kako su plesove rata i one s oružjem poznavali svi narodi. Takvu tvrdnju je teško dokazati, ali čini se da su svi narodi u kojima je mač predstavljao kulturno dobro, imali i plesove s mačevima ili sabljama i jataganima. Tako i danas u većini područja gdje je mač staro kulturno dobro, postoje i ostaci oružanih plesova (usp. ibid. 91-92).

3.1. Pojava plesa s mačevima

Veoma je malo starih izvora koji govore o plesovima s mačevima. Približavajući se današnjem vremenu sve je više informacija. Za starovjekovne plesove klasični su grčki izvori. Najprije je plesove s mačevima opisivao Ksenofont koji je opisivao plesove Makedonaca, Atenjana i Jonjana. Pjesnik Hesiod opisuje ples kretskih Kureta, a filozof Sokrat tvrdi da su najbolji plesači ujedno i najbolji ratnici. Poznato je i da je starogrčki ples s

mačevima *pirika* bio zapravo vježba u napadu i obrani te da su Spartanci imali posebne marš-plesove kojima su polazili u rat. Sve to nam ukazuje kako su plesovi s mačevima u grčko-kretscom području bili pretežno vojničkog karaktera (usp. Ivančan 1967:92).

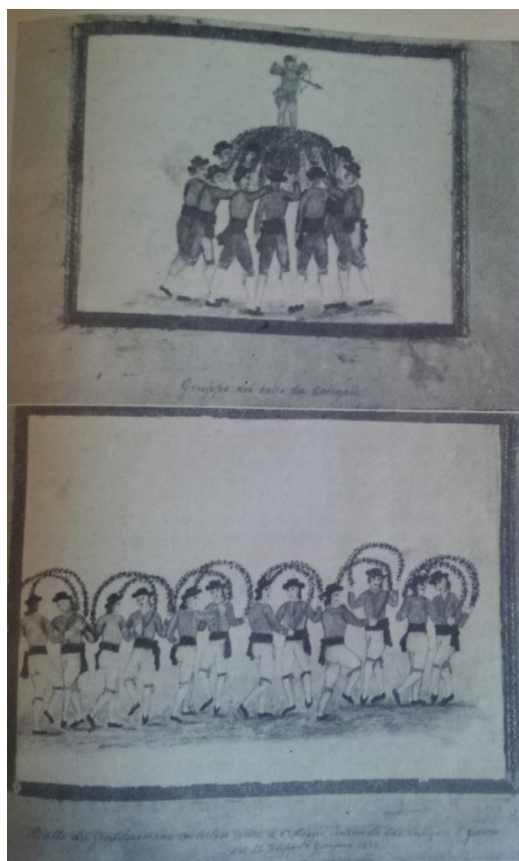
Ples s mačevima u Germana kratko opisuje Tacit koji napominje kako je to jedini ples koji Germani poznaju, a plešući ga mladići pokazuju spremnost i hrabrost te im predstavlja vježbu za svladavanje osnovnih elemenata boja. Kod starih naroda Azije jako se malo zna o plesovima s mačevima. Zna se za javanske i japanske plesove s oružjem, za kineski ples sa štitovima i sjekirama te kineski veliki ratnički ples.

U srednjem vijeku, bar u većem dijelu Europe, ples je bio vezan za poganske običaje, stoga je smetao crkvi koja je poduzimala sve da ga suzbije ili da ga prilagodi svojim obredima. Navedene zabrane su uključivale i plesove s mačevima, stoga se on izvodio samo u sjevernim narodima, a taj je ples poprilično nalikovao onom plesu u Germana (usp. ibid. 93).

Veoma je bitan podatak iz 13. stoljeća koji je zapisao Miho Barada u svom članku „O našem običaju biranja kralja“ u kojem upozorava na zapis „Liber questionum“ iz 1273. godine gdje se među aktima nalazi i rasprava o tužbi Bastianusa Luce protiv Boghidana, zato što je udario Marincija, sina Denakse, svojim mačem, ranio ga i prolio mu krv. Braneći postupak Boghidana Dessa Duimi de Morcegafaba kaže:

„... da je u Trogiru običaj, da ljudi međusobno biraju kraljeve i gospodare, i igraju se s oružjem međusobno, na Uskrs i poslije praznika više dana. I sam Boghidanus i ostali njegovi drugovi izabrali su kralja i igrali se s oružjem i izvršavali naređenje onoga koji je bio kralj i vodili su ljude k svojem kralju kad kralj naređivaše; i stajale oni u krugu samostana svetog Ivana i igrahu tamo, a sam Marinci sa spomenutim Boghidanom isto tako su igrali (s oružjem) i u igri također onaj Marinci je bio udaren, a nije bio udaren ni lukavstvom ni prevarom niti iz zlobe niti krivnjom spomenutog Boghidana, niti ga je iz zle duše udario.“ (ibid. 94)

Drugi veoma važan izvor su dva akvarela pronađena u Dubrovniku u arhivu, koja prikazuju prizore iz plesa s lukovima koji su varijanta lančanih plesova s mačevima. Navedeni ples s lukovima se naziva *cerchiata* o čemu piše Vinko Foretić (usp. ibid. 96).

Slika 2. Prikaz akvarela pronađenih u Dubrovniku koji prikazuju ples s lukovima

Izvor: Ivančan 1967:95

Pretpostavlja se da je to isti ples kojeg spominje Konstantin Vojnović u svom djelu o bratovštinama i obrtnim korporacijama u Dubrovačkoj Republici. Vojnović tako piše kako su krojači i postolari imali dužnost plesati pred knezom dva puta u godini: na poklade i prvog svibnja. Augusto Kaznačić u svom djelu „*Alcune pagine su Ragusa*“ (1881.) opisuje svečanost svetog Vlaha (2. veljače) gdje je vojnička smotra seljaka iz Rijeke i Župe podijeljena u čete obilazila grad, a potom su izvodili figuriranu bitku (usp. *ibid.* 97). *Cerchiata* se osim u Dubrovniku, plesala i u Splitu, Trogiru, Hvaru i Zadru. Na sjevernom dijelu Jadrana se također plesao ples identičan s *cerchiatom*, ali tamo nosi drugi naziv. Giacomo Filippo Tommasini, biskup iz Novigrada u Istri u svom djelu „*Nei comentari...*“ opisuje ples iz 17. stoljeća nazivajući ga *della verdura*. U tom plesu ovjenčani plesači i plesačice imaju lukove, stoje u dva reda te pomoću tih lukova se sjedinjuju zajedno. Najprije se zapleću, a zatim raspleću vraćajući se u svoje redove kao u početku (usp. *ibid.* 99-100).

3.2. Rasprostranjenost i podjela plesa s mačevima

Plesovi s mačevima, odnosno sabljama, jataganima i noževima, su karakteristični za tri velika područja u svijetu. Prvo područje je u Aziji, a zabilježeni su podaci iz Male Azije, Kavkaza, Indije, Burme, Indonezije, Japana i Melanezije. Druga dva velika područja su na europskom području. Najprije tu je Mediteran s podacima iz Španjolske, Korzike, Sicilije, Italije, Grčke, Bugarske, Turske te u zemljama bivše Jugoslavije. Drugo područje je srednja Europa, osobito u Njemačkoj, odakle se ples proširio u Francusku, Baskiju, Nizozemsku, Dansku, Švedsku, Finsku, Austriju, Češku, Slovačku, Mađarsku, Rumunjsku te u Poljsku. Na području Ukrajine postoji ples *kazačok*, zatim *zaporožec* i *lezginka*, ali oni po stilu više pripadaju azijskoj skupini plesova (usp. Ivančan 1967:101).

Osim različite geografske rasprostranjenosti mačevnih plesova, kod europskih plesova možemo zapaziti i stilsko-koreografsku razliku. Na području Mediterana tipični su mačevni plesovi, poput *moreške*. Jednostavni plesni pokreti nadopunjuju se vještim mačevanjem i borbom crnih protiv bijelih, kršćana protiv nekršćana, bijelaca protiv crnaca, Španjolaca protiv Maura. Vjeruje se da je podrijetlo tih plesova upravo u Španjolskoj u kojoj se zaista odigralo istjerivanje Maura (usp. ibid. 101-102).

Na germanskom području su rašireni lančani plesovi s mačevima u kojima je mačevanje sporedno ili ga uopće nema, a važno je da plesači, povezani tako da susjedni drži vršak mača onoga ispred ili iza sebe, tvore različite figure, zapleću se i raspleću na najrazličitije načine (usp. ibid. 102).

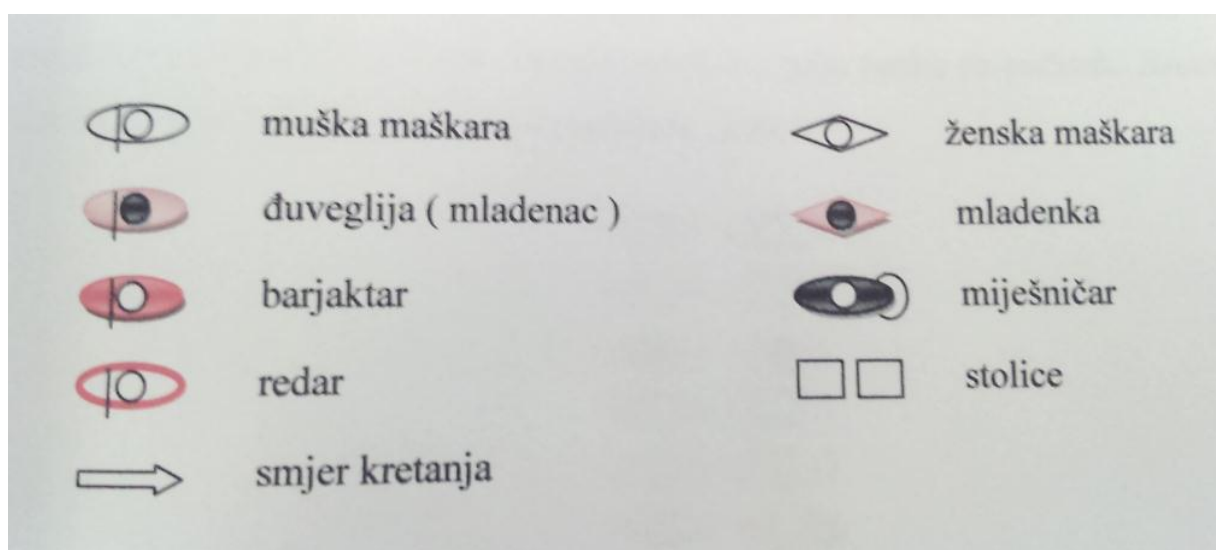
Premda naše područje nije toliko bogato mačevnim plesovima kao što je to slučaj u Engleskoj, Španjolskoj, Belgiji, Njemačkoj i Austriji, ipak broj mačevnih plesova nije toliko malen kako bi se moglo pretpostaviti. Na jadranskom području velik je broj mačevnih plesova. Tako su u Istri dva slučaja, na Krku, Pagu, u Zadru, Trogiru, Splitu, na Korčuli je sedam slučajeva, zatim na Lastovu, Visu, bijeli maškari na Pelješcu koji su tema ovog rada, te u Dubrovniku. Na kontinentalnom dijelu Hrvatske zabilježen je „turski marš“ u turopoljskom selu Donja Lomnica. To je svatovski ples sa sabljama kojeg plešu samo muškarci. Sablje se javljaju i u međimurskim svatovima. Dva *kaprola* s isukanim sabljama tvore prolaz kroz koji se svatovi provlače u crkvu. U Slavoniji su poznati duhovski ophodi *kraljica* gdje djevojke s isukanim sabljama obilaze selom i izvode poseban ples pri čemu ukrštavaju sablje, okreću se oko osi mijenjajući mjesta, provlače se redom ispod ukrštenih

sabalja ostalih sudionica koje su se postavile u dva reda i podigle sablje u zrak (usp. ibid. 114-115).

Po datumima izvedbe mačevni plesovi bi se ugrubo mogli podijeliti u dvije skupine. Prvu skupinu čine oni koji se izvode u pokladno vrijeme, a drugu čine plesovi koji pripadaju duhovskom običajnom ciklusu. Neki se plesovi poput korčulanske *kumpanije* izvode i na pokladama i na Duhove. *Kumpanije* su se još izvodile i na Petrovdan, Svijećnicu te na dan sv. Filipa i Jakova (1. svibnja), a to je bio i dan izvedbe *cerchiate* u Dubrovniku i plesa u Bujama. U skupini duhovskih plesnih običaja izdvajaju se već spomenute *kraljice* i *kalušari* (usp. Lozica 2002:205).

4. OPIS PLESA BIJELIH MAŠKARA

U ovom poglavlju ću objasniti kako izgleda ples bijelih maskara, odnosno kako izgledaju figure koje maskare izvode koristeći slikovni prikaz kojeg je izradila Elena Glavor (2007) za potrebe svog diplomskog rada na temu *Plesni izričaj poluotoka Pelješka*. Radi lakšeg shvaćanja figura potreban je opis simbola, odnosno legenda (slika 3).

Slika 3. Opis simbola za slikovni prikaz figura bijelih maskara

Izvor: Glavor, 2007.

U plesu bijelih maskara sudjeluje 12 muškaraca od kojih je jedna polovica obučena u žene, a druga polovica u muškarce. Ples se izvodi na gumnima do kojih maskare u parovima držeći se pod ruku dolaze u formiranoj koloni. Par čini jedna ženska i jedna muška maskara. Kolonu predvodi svirač miješnica (*miješničar*), a iza kolone maskara hodaju djevojke, također u parovima, odjevene u ženske narodne nošnje.

Slika 4. Kolona bijelih maškara

Fotografija u vlasništvu Ane Barać, 15. veljače 2016.

Muška maskara koja čini prvi par ujedno je i *barjaktar* u pratnji ženske maskare. Drugi par čini *redar* i ženska maskara, potom slijedi par jedne muške i jedne ženske maskare. Četvrti par čini *đuveglija* i *mladenka*, a peti i posljednji šesti par su jedna ženska i jedna muška maskara (usp. Glavor 2007:38).

Već spomenuti *barjaktar* se ističe od ostalih muških maskara po crvenom odijelu. On nosi hrvatski barjak koji je na vrhu ukrašen cvijećem i trakama. Po dolasku u selo, barjak prepušta domaćinu sela na čuvanje tijekom izvođenja plesa (usp. Vitković 2016:23).

Slika 5. Barjaktar

Fotografija u vlasništvu Ane Barać, 15. veljače 2016.

Redar nosi bijelo odijelo, ali je ono drugačije od ostalih po crvenoj uskoj vrpci prišivenoj uzduž nogavica hlača. On vodi red u formaciji bijelih maskara te daje znakove za određene kretnje. Također ima važnu ulogu u predstavljanju *đuveglije* i *mladenke*. On ih izvodi iz formacije maskara na unaprijed namještene stolice, a potom provjerava red i pravilnosti ostalih maskara (usp. ibid. 23).

Slika 6. Redar

Fotografija u vlasništvu Ane Barać, 15. veljače 2016.

Duveljija i *mladenka* su ključni likovi u bijelim maškarama. *Duveljija* nosi bijelo odijelo te modru maramu ukrašenu cvijetnim uzorkom koja je prebačena preko lijevog ramena i zavezana ispod desne ruke. *Duveljin* šešir se od ostalih razlikuje po središnjem svjetloplavom cvijetu. *Mladenka* nosi ružičastu košulju i modru suknju te je okićena zlatnim nakitom. I njezin je šešir po jednom detalju drugačiji od ostalih, a ovoga puta to je središnji ružičasti cvijet (usp. ibid. 23).

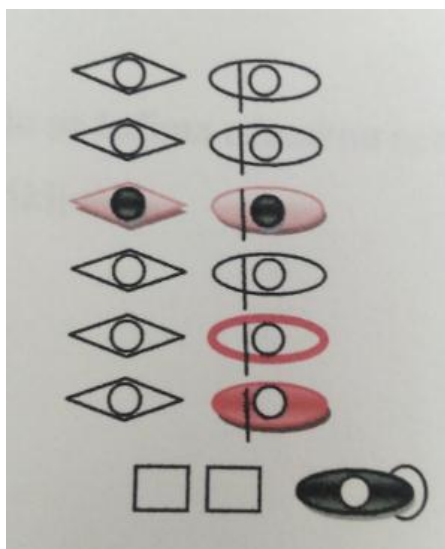

Slika 7. Mladenka i đuveglija

Fotografija u vlasništvu Ane Barać, 15. veljače 2016.

Ostale muške maskare imaju jednostavna bijela odijela te mačeve oko pasa zataknute u korice. Ženske maskare nose jednostavne bijele košulje i modre suknje. Svi na glavi nose šišire ukrašene cvijećem te preko lica bijele prozirne marame.

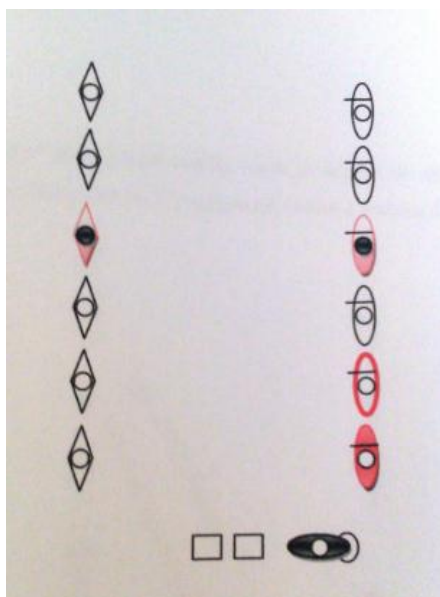
Dolaskom na gumno maskare se formiraju u dva nasuprotna reda kako je prikazano na slici 8. *Miješničar* staje uz stolice okrenut prema maskarama. *Redar* daje znak udarcem desne noge za početak prvog dijela „bala“ (slika 8) (usp. Glavor 2007:38).

Slika 8. Prikaz radnje 1

Izvor: Glavor, 2007.

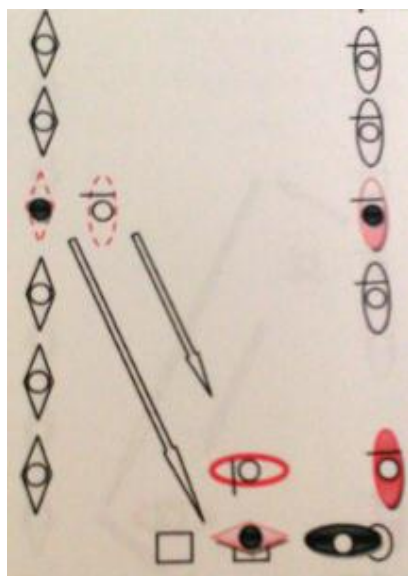
Potom *redar* ponovno daje znak udarcem desnom nogom kako bi se linije muških i ženskih maskara okrenule licem jedna prema drugoj. Treći udarac desnom nogom je znak muškim maskarama da izvade mačeve iz svojih korica te ih naslanjaju na svoje desno rame. *Redar* potom daje i četvrti udarac desnom nogom i tada se linije odmiču unatrag jedna od druge (slika 9) (usp. ibid. 39).

Slika 9. Prikaz radnje 2

Izvor: Glavor, 2007.

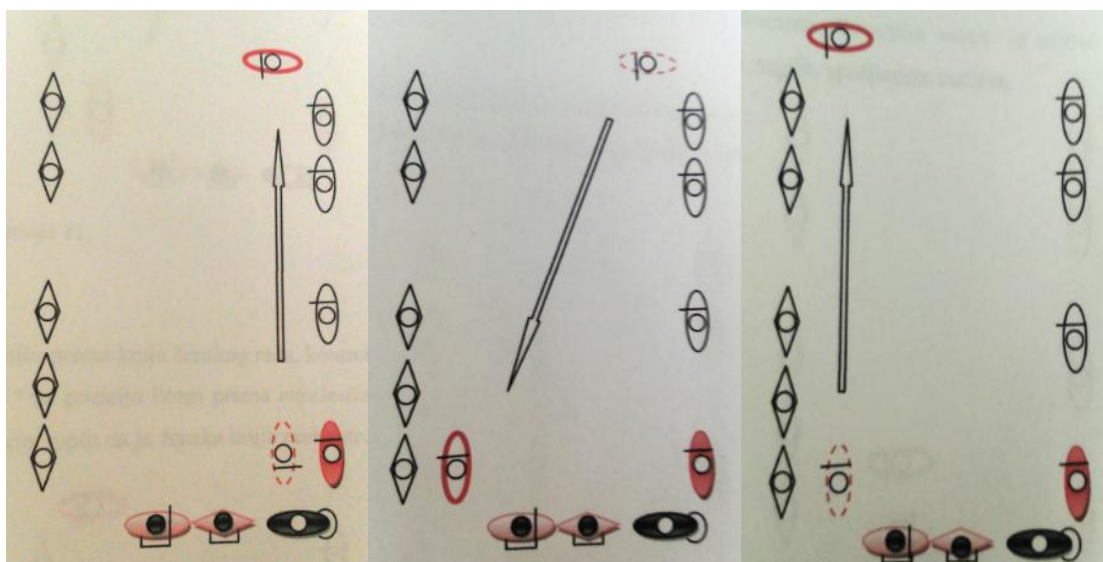
Redar zatim kreće prema *mladenki*, a potom je prati do stolice (desne, kraj *miješničara*). Zaustavlja se na oko 1,5 metara od stolice i pričekava da *mladenka* sjedne (slika 10) (usp. ibid. 41).

Slika 10. Prikaz radnje 3

Izvor: Glavor, 2007.

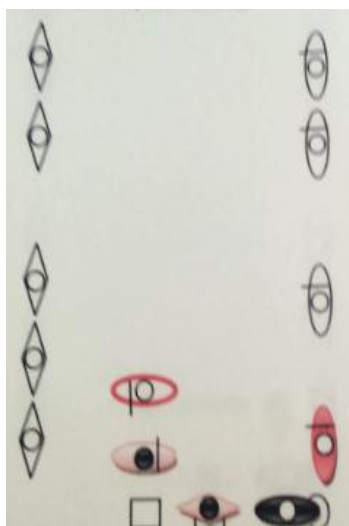
Redar se zatim okreće i odlazi po *đuvegliju* kojeg također prati do stolice (lijevo od *mladenke*). Ponovno se zaustavlja na oko 1,5 metar od stolice i čeka da *đuveglija* sjedne. Nakon što su mladenci sjeli, *redar* se okreće za 90° oko lijevog ramena i odlazi do muške linije kako bi izvršio pregled svoje „vojske“ (usp. ibid. 42). *Redar* kontrolira urednost i poravnava muške maskare na pravilne razmake ako je to potrebno. Nakon što je prekontrolirao cijelu liniju daje znak dizanjem i naglim spuštanjem mača da je muška strana prekontrolirana (slika 11). Nakon muške, vrijeme je da se prekontrolira i ženska strana. Dijagonalno dolazi do ženske linije i počinje s kontrolom (slika 11). Nakon kontrole ponovno daje znak mačem (slika 11) (usp. ibid. 44). Kada su obje linije prekontrolirane, *redar* ponovno odlazi do mladenaca te staje na oko 1,5 metar udaljenosti od njih (usp. ibid. 45).

Slika 11. Prikaz radnji 4, 5 i 6

Izvor: Glavor, 2007.

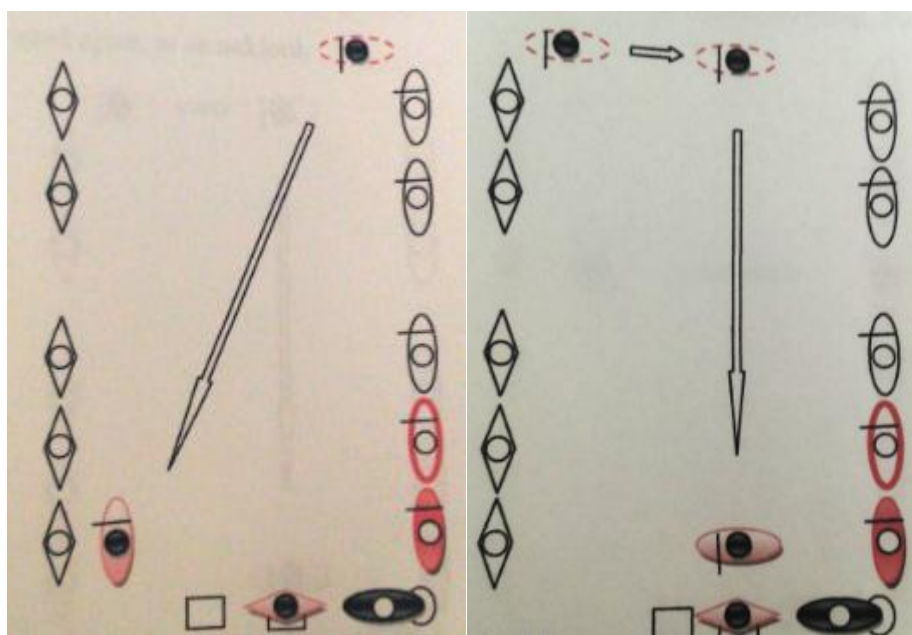
Nakon *redarovog* naklona mladencima, *đuveglija* ustaje sa stolice te se on i *redar* pozdravljaju istovremenim dizanjem i naglim spuštanjem mačeva (slika 12) (usp. ibid. 45).

Slika 12. Prikaz radnje 7

Izvor: Glavor, 2007.

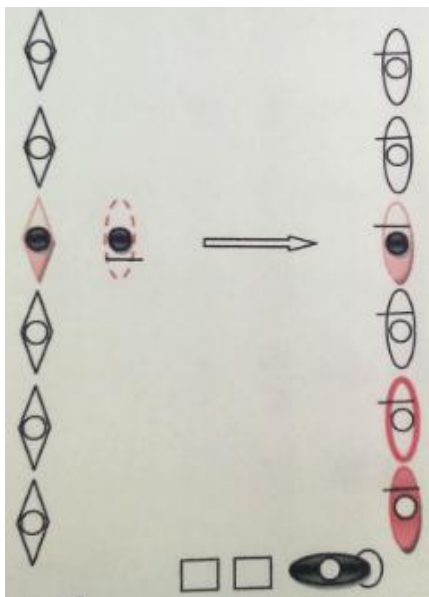
Nakon pozdrava *redar* se vraća na svoje mjesto u liniji muških maskara. *Đuveglija* tada ponovno pregledava linije jednakim redom kao što je to *redar* napravio (slika 13). Nakon kontrole *đuveglija* odlazi prema *mladenki* zaustavljajući se na oko 1,5 metara udaljenosti od nje te joj se nakloni (slika 13) (usp. ibid. 48).

Slika 13. Prikaz radnji 8 i 9

Izvor: Glavor, 2007.

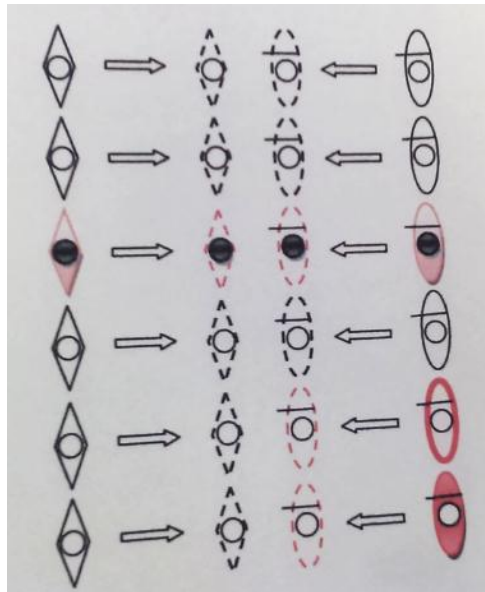
Mladenka ustaje te u pratnji *đuveglije* odlazi na svoje mjesto u liniji ženskih maskara. Mladenci se međusobno pozdravljaju istovremenim naklonom glave, a *đuveglija* se potom okreće za 180° i vraća se na svoje mjesto u muškoj liniji maskara (slika 14). Kada su sve maskare na svojim mjestima u linijama, *miješničar* daje znak udarcem desne noge i time ples bijelih maskara može početi (usp. ibid. 49).

Slika 14. Prikaz radnje 10

Izvor: Glavor, 2007.

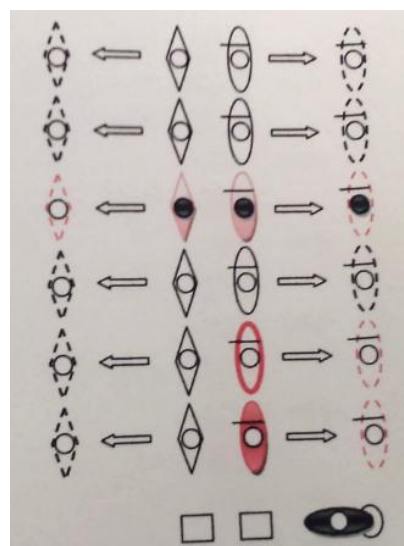
Ples bijelih maskara se sastoji od figura. U prvoj figuri muški i ženski red kreću plesnim korakom jedni prema drugima četiri takta (slika 15) (ibid. 50). Ples muških maskara je snažno stupanje desnom nogom naprijed uz međukorak lijeve noge, dok se ples ženskih maskara sastoji od lagana tri uzastopna koraka udesno, a zatim ulijevo (usp. Vitković 2016:21).

Slika 15. Prikaz radnje 11

Izvor: Glavor, 2007.

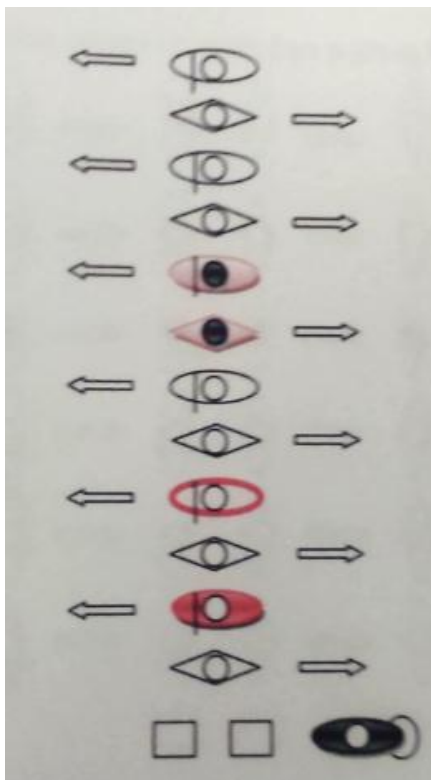
Nakon toga redovi se odmiču jedan od drugoga leđima unatrag četiri takta (slika 16) (Glavor 2007:50).

Slika 16. Prikaz radnje 12

Izvor: Glavor, 2007.

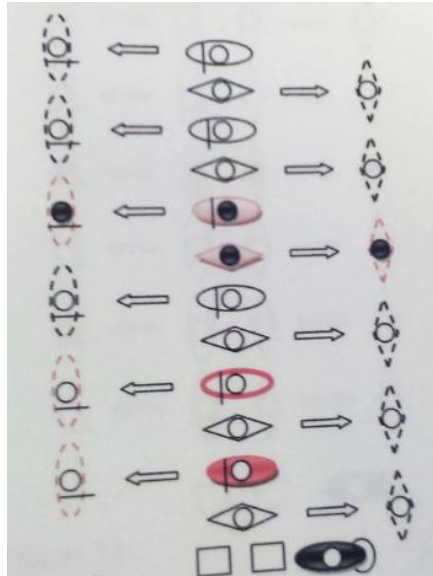
U sljedećoj figuri redovi se ponovno kreću jedan prema drugom četiri takta, ali ovoga puta u petom taktu druge figure maškare se mimoilaze (slika 17) (ibid. 51).

Slika 17. Prikaz radnje 13

Izvor: Glavor, 2007.

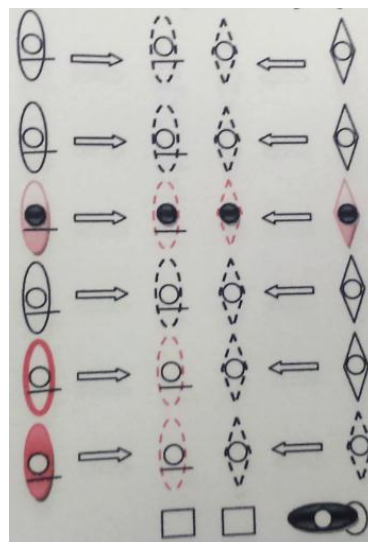
U šestom taktu druge figure nakon mimoilaženja, maškare se okrenu oko lijevog ramena. U slijedeća dva takta redovi se odmiču jedan od drugog leđima prema natrag, ali sada na suprotnu stranu od početne. Muški i ženski red zamjenjuju mjesta (slika 18) (ibid. 52).

Slika 18. Prikaz radnje 14

Izvor: Glavor, 2007.

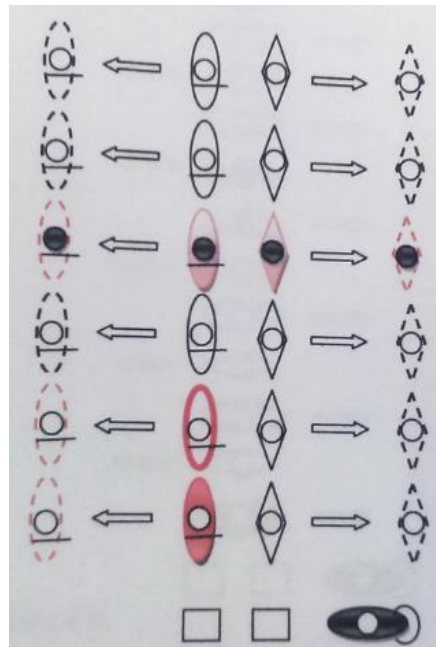
Sada slijedi treća figura kada se redovi pomiču opet jedan prema drugom kao u prvoj figuri, ali ovoga puta sa suprotnih strana (slika 19) (ibid. 52).

Slika 19. Prikaz radnje 15

Izvor: Glavor, 2007.

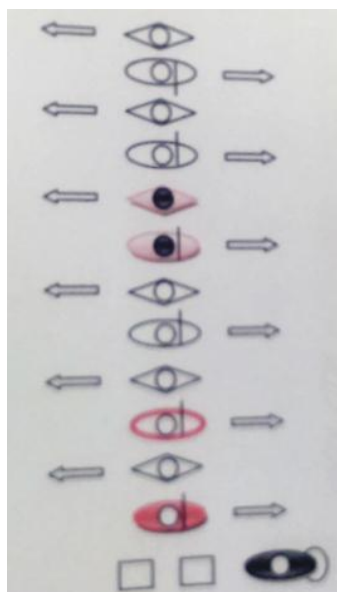
Kao i u prvoj figuri redovi se leđima odmiču jedan od drugoga, ali sa suprotnih strana (slika 20) (usp. ibid. 53).

Slika 20. Prikaz radnje 16

Izvor: Glavor, 2007.

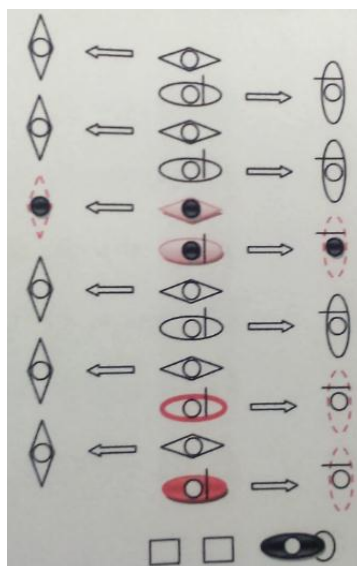
U četvrtoj figuri ponavlja se radnja 15 (slika 19) kada redovi idu jedan prema drugom četiri takta, samo na suprotnoj strani. U petom taktu četvrte figure maskare se ponovno mimoilaze samo na suprotnoj strani (slika 21) (ibid. 54).

Slika 21. Prikaz radnje 17

Izvor: Glavor, 2007.

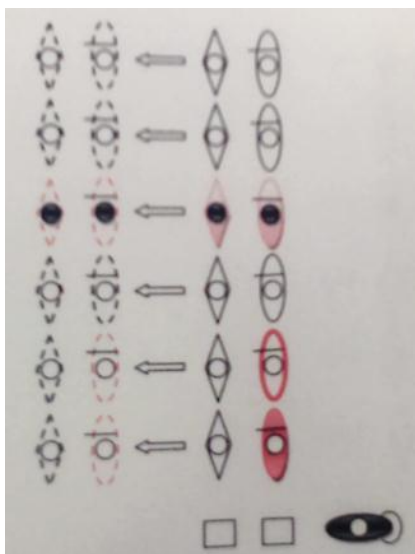
U šestom taktu maškare se okreću oko desnog ramena nakon mimoilaženja te u sljedeća dva takta leđima prema natrag dolaze na početnu poziciju (slika 22) (ibid. 54).

Slika 22. Prikaz radnje 18

Izvor: Glavor, 2007.

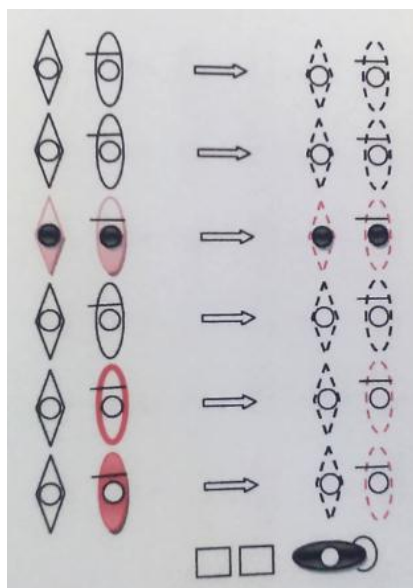
Sada slijedi peta figura koja ima 24 takta. Na početku ove figure se maškare, kao u prvoj figuri, kreću jedan prema drugom u četiri takta (slika 15). Sljedeća četiri takta Pete figure ženski red maškara ide unatrag leđima, a muški red ih prati idući prema naprijed (slika 23) (ibid. 55).

Slika 23. Prikaz radnje 19

Izvor: Glavor, 2007.

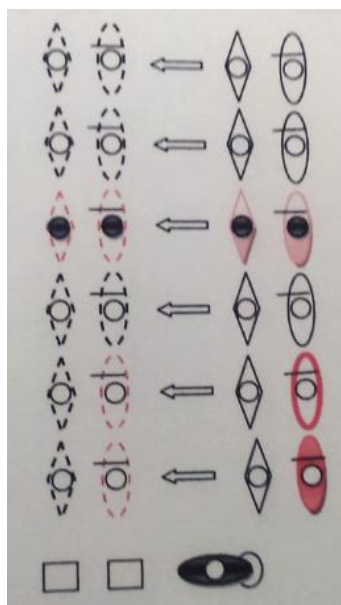
U sljedećih osam taktova Pete figure muški red leđima ide unatrag, a ženski red licem prema naprijed (slika 24) (ibid. 56).

Slika 24. Prikaz radnje 20

Izvor: Glavor, 2007.

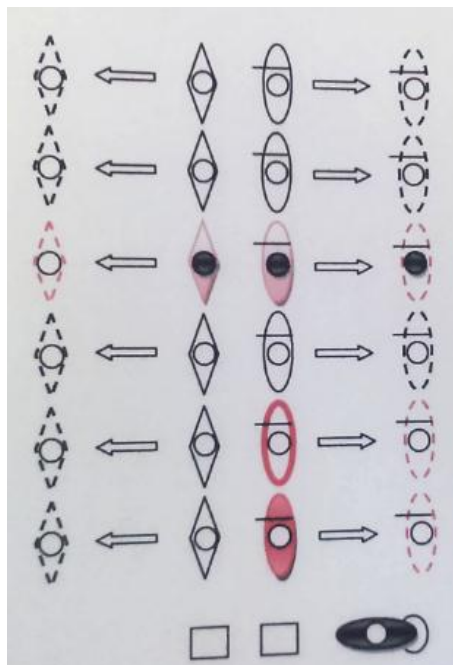
Od sedamnaestog do dvadesetog takta pete figure ženski red se kreće leđima natrag prema sredini, a muška linija prsima prema naprijed (slika 25) (ibid. 56).

Slika 25. Prikaz radnje 21

Izvor: Glavor, 2007.

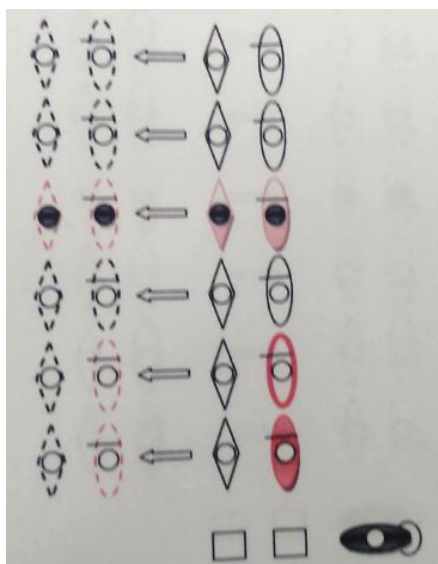
U posljednja četiri takta pete figure redovi se unatrag odmiču od sredine do početnog položaja (slika 26) (ibid. 57).

Slika 26. Prikaz radnje 22

Izvor: Glavor, 2007.

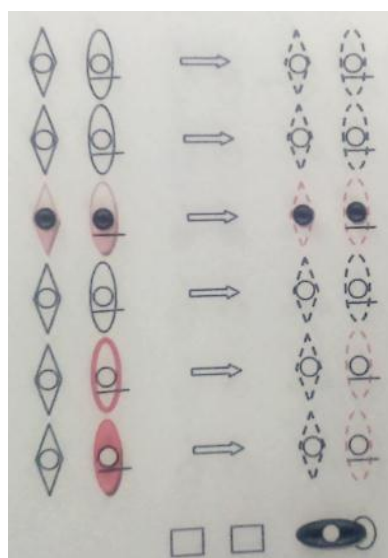
U prva četiri takta šeste figure muški i ženski red se kreću jedan prema drugom do sredine (slika 15). Potom se ženski red u petom taktu ove figure okreće za 180° oko lijevog ramena dok muški red pleše na mjestu. U sljedeća tri takta oba reda se kreću licem prema naprijed (slika 27) (ibid. 58).

Slika 27. Prikaz radnje 23

Izvor: Glavor, 2007.

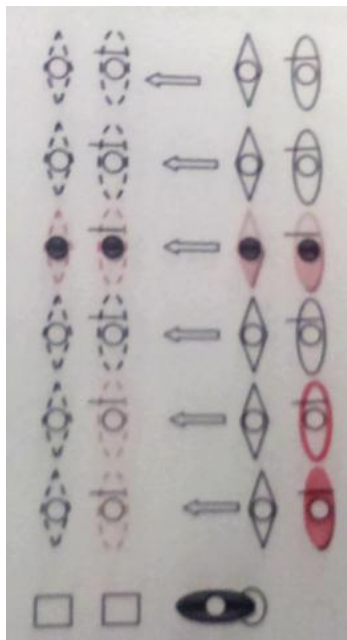
U devetom taktu šeste figure i muške i ženske maskare se okreću za 180° oko svog lijevog ramena te se ponovno kreću licem prema naprijed, ali ovoga puta muški red maskara je ispred ženskog (slika 28) (ibid. 59).

Slika 28. Prikaz radnje 24

Izvor: Glavor, 2007.

U 17. taktu sve maskare se ponovno okreću za 180° oko lijevog ramena. U sljedeća tri takta redovi se kreću licem naprijed prema sredini tako da je ženski red ispred muškog (slika 29) (ibid. 60).

Slika 29. Prikaz radnje 25

Izvor: Glavor, 2007.

Došavši do sredine, ženske maskare se ponovno okreću za 180° oko lijevog ramena, a muški plešu u mjestu. U posljednja tri takta ove figure redovi se unatrag odmiču jedan od drugog do početne pozicije (slika 26) (ibid. 61).

Posljednja sedma figura je i najkraća te se sastoji od samo četiri takta. Redovi se ovdje pomiču licem naprijed jedan prema drugom do sredine (slika 15). Posljednji takt završava trokorakom (desna-lijeva-desna) i udarcem muških maskara desnom nogom na kraju. Potom *redar* udarcem desnom nogom signalizira spremanje mača u korice. Nakon još jednog udarca desnom nogom maskare se udaljavaju četiri koraka unazad (usp. ibid. 62). Potom skidaju maske koje spremaju u šešir ili ih zatiču za remen te odlaze po djevojke kako bi se otplesala polka. Prvi po djevojku uvijek odlaze *mladenka* i *đuveglija*, a onda i ostali maskari. Parovi slobodno plešu sve dok *đuveglija* ne daje komandu „U kraj!“. Parovi tada, i

dalje plešući, formiraju kolo. Najprije svoju poziciju zauzima *barjaktar* i njegova djevojka, a s njegove desne strane staje ženska maskara, s kojom u kolu bijelih maskara čini par, sa svojom djevojkom. Potom svoje pozicije zauzimaju i ostali maskari po istom principu, a to je da sa desne strane muške maskare i njegove djevojke uvijek mora biti ženska maskara s djevojkom koja mu čini par u kolu bijelih maskara. Kada se kolo formira, *đuvelija* daje sljedeću komandu, a to je „Jedna naprijed!“ i tada se svaka djevojka odvaja od svog plesača i ide do sljedećeg prvog s desna. Komanda „Jedna naprijed!“ se ponavlja još nekoliko puta, po izboru *đuvelije*. Kada *đuvelija* uzvikne „Svaka svome!“, djevojka se plešući korak polke, vraća svom plesnom partneru. Sljedeća komanda koju izdaje *đuvelija* je „U dvoje!“ pri čemu se muški i ženski par maskara približavaju jedan drugome tako da je muški maskar sa svojom djevojkom na rubu kola, a ženski maskar sa svojom djevojkom unutar kola. Kada se začuje komanda „Promijeni!“, djevojke u parovima zamjene partnere tako da se djevojka muškog maskara zavrti i odlazi ženskom maskaru, i obrnuto. Potom ženski maskar s djevojkom plešući odlazi na rub kola, a muški maskar sa svojom djevojkom odlazi na mjesto ženskog maskara unutar kola. Nakon ponovne komande „Promijeni!“, djevojke se vraćaju svom plesnom partneru. Ova komanda se uzvikuje četiri puta. Posljednja komanda je „Šetnja!“ i tada ples polke prestaje te svaki maskar prima svoju plesnu partnericu pod ruku. *Barjaktar* potom uzima barjak od domaćina te na čelu kolone napušta gumno, a ostali parovi ga slijede (usp. Vitković 2016:21-22). U tradicionalnom ophodu bijelih maskara, nakon plesa bijelih maskara i polke slijedi čašćenje za bogatim stolom koje domaćini sela pripreme posebno za ovu priliku.

5. ODRŽAVANJE OBIČAJA PO PERIODIMA

O počecima bijelih maskara jako se malo zna s obzirom da iz tog vremena nema mnogo zapisa o njihovom djelovanju. Zapravo, najviše informacija i podataka o tadašnjem djelovanju maskara najbolje je dobiti iz kazivanja samih tadašnjih plesača. Stoga sam i ja svoje podatke i informacije prikupila kroz razgovor s Nikom Halačem, jednim od najstarijih plesača, i njegovom suprugom Viktorijom. To je bilo vrijeme šezdesetih godina 20. stoljeća kada još nije bilo običaja plesanja po gumnima, nego se plesalo po kućama u kojima je za to bilo prostora. Npr. u selu Zaradeže se plesalo na taraci Anta Levanta koji je tada također bio plesač. Tek poslije se počelo plesati po gumnima na koja bi se krenulo u popodnevним satima. Naravno, išlo se pješice jer automobila još nije bilo, ali je svejedno povorka bila velika. U njoj bi se našlo i staro i mlado i svi su voljeli prisustvovati tom događaju. Ali to je bilo i vrijeme kada je mnogo više ljudi živilo na ovim prostorima.

Slika 30. Bijeli maskari 1964. godine

Izvor: <http://peljesacnews.com/bijeli-maskari-putnikovica/>, preuzeto 27. ožujka 2017.

Ivan Ivančan (1973) je u knjizi *Narodni plesovi Dalmacije 1. dio* o pripremama bijelih maskara napisao:

„Prije po mjesec dana, a to vam odmah poslije Božića, o svetom Vlahu, bi se počele vrši' pripreme. Skupili bi se u jednu kuću, svi mladići koji se imaju namjeru obući, i pripremali kako će balat. Kupili bi te sablje, ali bi napravili drvene. Ne bi odmah sa gvozdenim vježbali. U jednoj su se kući oblačili. Običaj je bio sa svakim mladićem doći sestra. Ako nema sestru, pozove prvu rodicu da ga ona podesi i uredi, jer jedan drugog ne mi mogli urediti. Sablje su sve sačuvane od Austrije, pa se sjaju sve sablje u tim domaćinstvima.“ (1973:176)

Plesači bi svake godine organizirali „bale“ kako bi prikupili novce od ulaznica za kupnju robe za odijela. Odijela je šivala pok. Jerica Glavor, a cvjetove za šešire je od krem papira izrađivala pok. Marija Ivušić. Šeširi koje su nosili bili su papirnat, odnosno napravljeni od kartona.

A onda je izvođenje bijelih maskara stalo. Što je bilo uzrok privremenog zamiranja plesa, ne može se sa sigurnošću reći. Prema kazivanjima Leona Levanta može se zaključiti da je iseljavanje odigralo ključnu ulogu jer je mnogo mladih tada iselilo, najviše u Australiju gdje je otišla gotovo cijela jedna generacija. Tako je u Putnikoviću ostalo jako malo mladih, mnogi su se i oženili, a i jednostavno je došlo neko novo vrijeme s novom glazbom tako da je interes za bijelim maskarama nestao.

Ali interes se ponovno javio i to 1995. godine kada u Putniković dolazi Vidoslav Bagur sa željom da ponovno oživi zaboravljeni običaj. Kako je to tada izgledalo približio mi je Leon Levant, također nekadašnji plesač bijelih maskara.

„Ja sam zaboravio tačno kako je bilo, ali neko je najavio taj sastanak, da će doći neko za obnovu bijelih maskara i tu smo se skupili doli u zadruzi u sali. Bilo je svijeta, bilo je dosta svijeta. Vido je došao sa tom idejom da bi se to obnovilo i odma se stvorila atmosfera da bi to bilo dobro. Nas je tu bilo nekoliko, ne znam ni ja, i odma smo išli probat. Vinko Lahalo i Zdravko (Zdravko Rusković) su kazali malo. Bilo je tada mladića koji su na tom prvom probali koji se kasnije nisu uopće se uključili, nije im išlo, ne znam. Bio ti je tu i dundo Ivan pok. Kušić ko zadnji svirač. Mene ti je to strašno privuklo zato što su i nekad u prošloj zadnjoj generaciji Zaradežani držali glavnu riječ. Po onom spisku koliko ih je bilo, praktični po ekipe je bilo iz Zaradeža i Ivan im je bio svirač. Ja sam znao da je to nešto posebno, ali nismo previše o tome, znao sam da je bilo to i da je to zamrlo i da toga više nema, i sad odjedanput se to može obnoviti. I sad kad smo ti mi to provali i odlučili smo da ćemo to napraviti ponovo, provat i krenili vježbat. Vinko Lahalo je ispočetka dohodio par puta, onda je

počeo dolaziti Pero Baćina i svaku večer. Ekipa se našla koja će to, na kraju je bila malo viša pa se suzila, u biti skoro svi koji su bili doma. Znači mi smo imali ovih srednjoškolaca puno, bio je Nikša Mačak, pok. Ivica Rusković koji su dolazili samo vikend. Od onih koji su vježbali stalno, od Iva Mrčavića do Mira Bezeka koji su bili osmi razred do Vesa (Veseljko Mrčavić), Tonka (Tonko Glavor) i Mira (Miro Kušić) koji su tada bili 40 i koju godinu. Dogovor je bio sve se to radilo, treniralo za gumna. Onda se tu uključila, pomagala u temu svemu Marija Mrgudić iz Orebića, bila je Julija Kaleb iz Ploča koja je isto tu dosta dolazila, bio je Đuro Adamović, on je učio Mačka (Anto Levanat Mačak) i Genija (Josip Lahalo) svirat i oni su išli u tu školu. Mislim da se ta škola vodi neđi preko zimskih praznika za naučiti svirat i sve se pripremalo da bude po gumnima.

Međutim, oni su nekako odlučili da bi u Orebiću na završne poklade bio nastup. Ali smo se mi dogovorili i odlučili da ti ipak prvi nastup bude u nas u mjestu. I mi smo napravili subotu prije završnih poklada, napravio se nastup u nas u domu na balima da ne bi prvi nastup nakon 30 i nešto godina bio vanka mjesta. Bilo je tad dosta ljudi kojih više nema. Bio je osjećaj nekakvog ponosa. Stare žene, ja sam gledao Mačka mater koja je zaplakala i rekla da se nikad više nije nadala da će ona to ikad više vidjeti. I ono, baš je bio nekakav ponos, svukuda je baš bio ogromni koji se pomalo izgubio. Nas je bilo osam ravnopravnih i mjenjali smo se ko će koje gumno balat, ja sam nastojao da to bude Zaradeže. Gledali smo da svak u svom selu bala. Nekada je bilo 6 muških, a 5 ženskih maskara, barjaktar nije imo para nekad. Hodio je samo prvi sa zastavom isprid i mi smo se odlučili da je nekako logično da ima para. I čašćenje je bilo mnogo skromnije nego danas. Vino, prošek, rakijica i kolači.“

Što se tiče nošnji koje su nosile maskare, Leon mi je otkrio kako se nošnja za ženske maskare najprije posuđivala, dok su odijela za muške maskare kupili. Iz knjige *Bijeli maskari Putnikovića* dobila sam podatak kako je osnovu za šesire izradila Marija Mrgudić iz Orebića, a dovršile su ga mještanke iz Putnikovića prema uzorku koji je izradila već spomenuta pok. Marija Ivušić. Mačeve je izradio majstor iz korčulanskog brodogradilišta Inkobrod, a miješnice je izradio Đuro Adamović.

Plesanje polke nakon plesa bijelih maskara je uvedeno tek godinu poslije. Ali za to se trebala napraviti nošnja jer se nije znalo kako je ženska nošnja koja se nosila u Putnikovićima izgledala. Stoga se pretpostavilo da je ona bila slična nošnjama iz susjednog mjesta Ponikve. U izradi tih nošnji veliku ulogu je odigrala Julija Kaleb iz Ploča koja je također često znala dolaziti na probe i pomagala je oko obnove običaja. Jednako tako, komande koje se izvikuju tijekom polke su s vremenom izmišljene kako bi i polka bila zanimljivija i dinamičnija

gledateljima. Polka se plesala uz pratnju lijerice koja je karakterističan instrument ovog područja.

Slika 31. Djevojka u narodnoj nošnji i ženska maškara

Fotografija u vlasništvu Ane Barać, 15. veljače 2016.

„Djevojke su počele iduću godinu i onda se dogovorilo da će nas snimat televizija. I to je isto bila atmosfera strašna, samo šta su nas snimali tri dana. Oni su možda došli već u petak i bili subotu. Bilo je tu i studenata koji su išli po kućama i razgovarali sa ljudima, zapisivali razne običaje od mjesta. Samo za tu priliku se plesalo u Kozlu i nikad više. Tu je isto bilo već malo konkurencija, koje će djevojke balat, a koje neće, koje će prve. Nošnja (za djevojke) je bilo na knap pa su se na brzinu presvukle neđi u putu.“

Dokumentarni film je izašao 1997. godine pod nazivom *Bijeli maškari Putnikovića* trajanja 27,49 minuta. Prikazan je na Danima hrvatskog filma 1998. godine te na četiri međunarodna festivala etnografskog filma (usp. Gotthardi-Pavlovsky 2002:198).

Odmah po obnovi običaja bijelih maskara 1996. godine zabilježen je i nastup na Vinkovačkim jesenima kada su bijeli maskari bili gosti KUD-a „Spačva“ u Donjem Novom Selu koje je bilo cijelo u izbjeglištvu. I tog iskustva se prisjeća Leon.

„Oni znači nisu bili doma, još je bio okupiran ovaj dio prema Vukovaru i oni su bili izbjegli u dva sela, Otok i Komletinci. Smjestili su nas u ono đe su oni živjeli, ali većinom su ljudi živjeli u kućama iz kojih je neko odselio ili napravio novu, ono malo lošije kuće u kojima su oni kao izbjeglice stali, ali su nas ugostili fenomenalno. To ću pamtit cijeli život.“

U narednim godinama se nanizao još velik broj nastupa bijelih maskara o čemu govori sljedeće poglavlje, kao i o djelovanju KUD-a „Putniković“.

6. DJELOVANJE KUD-A „PUTNIKOVIĆ“

Kulturno-umjetničko društvo „Putniković“ je počelo djelovati 1996. godine. Prvi predsjednik je bio pok. Nedo Hasan, a dužnost umjetničkog voditelja sve do danas obavlja Anto Vitković. Osim godišnjeg običaja plesa po gumnima na završnim pokladama, KUD „Putniković“ je zabilježio brojne nastupe u Hrvatskoj, ali i u inozemstvu. Iste godine kada je KUD osnovan, ugostio je, u prethodnom poglavlju spomenuti KUD „Spačva“ iz slavonskog mjesta Donje Novo Selo koji su nastupili na proslavi blagdana Svete Ane. Članovi KUD-a „Spačva“ su uzvratili gostoprimstvo na jesen iste godine kada su bijeli maskari nastupili na Vinkovačkim jesenima (usp. Vitković 2016:44).

Iduće 1997. godine bijele maskare se moglo vidjeti na Dubrovačkom karnevalu. Turistička zajednica grada Dubrovnika i Grad Dubrovnik svake godine organiziraju maskaranu povorku Starim gradom koja završava nastupanjem skupina na pozornici ispred crkve Svetog Vlaha pa je tako i KUD „Putniković“ bio dijelom tog karnevala te je prošetao Stradunom, a potom su nastupili na pozornici (usp. ibid. 47). Iste godine KUD je prvi put nastupio u Metkoviću gdje se tradicionalno od 1981. godine održava Smotra folkloru pod nazivom *Na Neretvu misečina pala*⁷. Iste godine tijekom srpnja KUD odlazi u Zagreb te sudjeluje na Međunarodnoj smotri folkloru gdje nastupa na središnjem događaju smotre na Trgu bana Josipa Jelačića. U kolovozu Društvo ponovo posjećuje Slavoniju. Ovoga puta sudjeluju na smotri folkloru u Novoj Gradiški. Članovi KUD-a su bili smješteni u mjestu Opatovac gdje su im domaćini bili članovi KUD-a „Hrvatska seljačka sloga“. U sklopu smotre Društvo je sudjelovalo u mimohodu ulicama, a potom nastupilo u dvorani (usp. ibid. 48).

Godine 1998. KUD „Putniković“ je sudjelovao u snimanju dokumentarne emisije *Lijepom našom* u Dubrovniku. To je emisija koja je koncipirana kao gostovanje u različitim krajevima Hrvatske s čijom se kulturnom baštinom gledatelji mogu upoznati. Tom prilikom je KUD sudjelovao u reviji narodnih nošnji te nastupao na pozornici. U travnju je Društvo opet nastupalo u Metkoviću na Smotri folkloru *Na Neretvu misečina pala*, a tijekom ljeta su odradili dva nastupa: u srpnju na Festivalu viteških igara u Korčuli te u kolovozu na Smotri

⁷ https://hr.wikipedia.org/wiki/Smotra_folkloru_%22Na_Neretvu_mise%C4%8Dina_pala%22#Povijest

(preuzeto 20. ožujka 2017.

pelješkog folklora u Orebiću. U vrijeme tradicionalne proslave blagdana Svete Ane, članovi Društva su ugostili članove KUD-a „Hrvatska seljačka sloga“ iz Opatovca (usp. ibid. 50).

U ljeto 1999. godine KUD je nastupio na Ljetnom karnevalu u Pridvorju. Sljedeće godine bijeli maskari odlaze u Makarsku gdje sudjeluju na dodjeli diskografske nagrade Porin. U kategoriji *Najbolji album etnoglazbe* nastupaju kao koreografija uz jednu od nominiranih skladbi. Iste 2000. godine bijeli maskari opet nastupaju na Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu, nastupajući na Gornjem gradu prilikom otvorenja smotre te sutradan na Trgu bana Jelačića (usp. ibid. 51).

Godine 2001. u veljači članovi Društva nastupaju u Hodilju kao gosti „Udruge maskara maloga mora“. To je udruga koja se bavi očuvanjem tradicije maskaravanja u Hodilju, stoga su organizirali maskaranu zabavu na kojoj su bijeli maskari nastupili. Navedena udruga i danas djeluje te svake godine sudjeluje na Samoborskom fašniku u kostimima koje sami izrađuju (usp. ibid. 52).

U svibnju se opet sudjelovalo na Smotri folklora u Metkoviću. Potom na ljeto u Putniković stižu međunarodni etnološki stručnjaci, stoga su bijeli maskari u selu Prisoje na gumnu otplesali svoj ples kako bi goste upoznali sa svojim običajem (usp. ibid. 53).

Sljedećih godina se plesalo samo na gumnima, sve do 2005. godine kada KUD ponovno sudjeluje u Metkoviću na tradicionalnoj smotri. Početkom srpnja se u Stonu snimala emisija *Malo misto* te je u sklopu tog snimanja sudjelovao i KUD „Putniković“. Krajem mjeseca ponovno se odlazi u Zagreb na 39. Međunarodnu smotru folklora gdje se ponovno nastupalo na pozornici na Gornjem gradu te na Trgu bana Jelačića, a u nedjelju su sve folklorne skupine prisustvovala na misi u zagrebačkoj katedrali (usp. ibid. 54).

Sljedeće godine KUD je opet bio dijelom Smotre folklora u Metkoviću kada su folklorna društva predstavljena na nešto drugačiji način: vozeći se Neretvom u neretvanskim lađama (usp. ibid. 56).

Godine 2007. na Uskrs 8. travnja smo nastupali u Janjini na humanitarnoj večeri koju je organizirala Liga protiv raka Pelješac-Korčula, a nedugo nakon toga bilježi se još jedan nastup u Metkoviću (usp. ibid. 57). U srpnju su maskari opet nastupali u Janjini. Ovoga puta se snimala emisija *30 u hladu* u kojoj su članovi Društva sudjelovali (usp. ibid. 58).

U 2008. godini opet se pleše u Metkoviću, a onda na jesen se odlazi van granica Hrvatske, u Mađarsku, u Pečuh. Nakon mimohoda gradskim ulicama, zaplesalo se na središnjem trgu, a potom i u dvorani prilikom zatvaranja smotre (usp. ibid. 59-60).

Nakon uobičajenog sudjelovanja na smotri *Na Neretvu misečina pala*, 2009. godine KUD nakon 13 godina ponovno sudjeluje na Vinkovačkim jesenima. Naš domaćin tada je bio KUD „Šokadija“ iz mjesta Stari Mikanovci. Nedugo nakon toga Društvo ponovno odlazi u Slavoniju, ovoga puta u goste kod KUD-a „Drežnik“ koji su tom prigodom slavili desetu godišnjicu svoga djelovanja te su predstavili prvu knjigu o Drežniku (usp. ibid. 60-64).

Društvo je ponovno prisustvovalo na 26. Smotri folklora u Metkoviću, a tjedan nakon su sudjelovali u snimanju milenijske fotografije Šime Strikomana u Stonu. Tog ljeta u srpnju KUD je najprije ugostio KUD „Drežnik“, a potom u kolovozu i KUD „Šokadija“ iz Starih Mikanovaca (usp. ibid. 65).

Zanimljivo je spomenuti kako 2011. godine se pokladni ples po gumnima nije održao zbog velike količine napadanog snijega. Te godine se ponovno plesalo u Metkoviću, a u srpnju, po prvi put, KUD je sudjelovao na Susretu folklornih skupina u Slanome, potom u Stonu u kolovozu prilikom proslave Dana domovinske zahvalnosti i u Žuljani na Ribarskoj večeri. U prosincu su u Poljoprivrednoj zadruzi Putniković održani Dani otvorenih vrata peljeških podruma te su tom prilikom bijele maskare nastupile u dvorištu zadruge (usp. ibid. 67-68).

Godine 2013. bijeli maskari su nastupili u Stonu u nedjelju za Velike poklade. Tog dana je izostavljen ples po gumnima zbog obilne kiše. U svibnju se ponovno sudjelovalo na smotri folklora u Metkoviću, a u lipnju u Ogulinu na smotri folklora *Igra kolo* koju organizira Pučko otvoreno učilište Ogulin i Turistička zajednica grada Ogulina. Društvo je tako sudjelovalo u mimohodu ulicama grada uz zaustavljanje radi kratkog nastupa i pozdrava publici, a potom je nastupilo i na glavnoj pozornici ispred Frankopanskog kaštela. U srpnju je zabilježeno još jedno sudjelovanje na Susretu folklornih skupina u Slanome (usp. ibid. 68-74).

Sljedeće godine se ponovno sudjelovalo u Metkoviću na smotri folklora *Na Neretvu misečina pala*. U srpnju se po prvi put nastupilo u Cavtatu na Ljetnom karnevalu. To je tradicionalna maskarana povorka kroz Cavtat u kojoj sudjeluju maskarane skupine iz različitih krajeva, a tom su prilikom bijeli maskari bili sudionici povorke te su i nastupali sa

svojim plesom na pozornici na rivi. Potom su uslijedila dva nastupa u Stonu. Najprije smo ugostili dječju skupinu folklornog ansambla „Grupa Mihalzcowa“ iz Poljske te su tom prilikom oba društva pokazala svoj plesni običaj. A onda smo u kolovozu sudjelovali na Noći folklora koju je organizirao KUD „Ponikovska poskočica“ te Turistička zajednica Općine Ston. U razdoblju od 30. prosinca 2014. do početka srpnja 2015. godine u Etnografskom muzeju Rupe u Dubrovniku održavala se izložba pod nazivom *Ludi bali i pazari – Poklade i maske dubrovačkog kraja* na kojoj su predstavljeni običaji maskiranja na dubrovačkom području. Tom prilikom je u muzeju izložena nošnja bijelih maskara te je detaljno opisano pokladno vrijeme u Putnikoviću. Izložene su i brojne fotografije bijelih maskara te je projiciran i film *Bijeli maskari Putnikovića* (usp. ibid. 76-77) .

U 2015. godini se obilježavalo 20 godina od obnove običaja bijelih maskara. Tom prilikom su godišnjem ophodu bijelih maskara po gumnima prisustvovali i novinari *Dubrovačkog vjesnika* i *Slobodne Dalmacije*, ali i Vidoslav Bagur i Marija Mrgudić koji su prije 20 godina odigrali važne uloge u obnovi bijelih maskara. U srpnju je KUD još jednom posjetio Zagreb te sudjelovao na Međunarodnoj smotri folklora čija je tema bila folklor Dubrovačko-neretvanske županije. Tom prilikom su održana dva nastupa: na Gornjem gradu prilikom otvorenja smotre te sutradan na Trgu bana Jelačića (usp. ibid. 78).

Zasada posljednji nastup bijeli maskari su održali prošle 2016. godine u tradicionalnom ophodu po gumnima. Ove 2017. godine ophod se nije održao zbog lošeg vremena, ali i izostanka brojnih članova KUD-a. Ipak velik broj posjetitelja skupio se na predstavljanju knjige *Bijeli maskari Putnikovića* koju je napisala i sadašnja predsjednica KUD-a Valentina Vitković, koja je poslužila i kao literatura za ovaj rad.

7. ZAKLJUČAK

Običaj možemo definirati kao tradicijom ustaljeni način ponašanja s normativnim, ceremonijalnim i simboličkim značajkama. Običaji su karakteristika neke društvene zajednice, obilježavaju kulturu društva ili pojedinca. Možemo ih podijeliti na životne ili obiteljske, godišnje ili kalendarske te radne ili gospodarske. Godišnji su oni koji se ponavljaju svake godine u isto vrijeme. Stoga u godišnje ili kalendarske običaje spadaju i pokladni običaji ili karnevali koji su karakteristični za vrijeme između Sveta tri kralja i korizme.

U Putnikoviću na poluotoku Pelješcu se u vrijeme poklada izvodi mačevni ples u obliku kontradance, odnosno u dva nasuprotna reda. Riječ je o „svadbenom“ mačevnom plesu kojeg izvođe muškarci. Polovina ih je obučeno u ženske nošnje, a druga polovina u bijela odijela. Osim bijele odjeće karakterizira ih i bijela prozirna marama preko lica odakle je i došao naziv bijeli maskari.

O samim počecima bijelih maskara se malo zna. Bilo je to vrijeme 1960-ih godina kada je skupina mladića iz Putnikovića krenula s tim običajem. Uvjeti za njegovo održavanje i izvođenje su bili skromni, ali se ipak pronalazilo načina kako doći do sredstava za kupnju robe i nošnji. Brojna iseljavanja mladih koja su uslijedila u narednim godinama su vrlo vjerojatno razlog zbog čega ovaj običaj zamire. Ali dvadeset godina poslije javlja se želja za obnovom običaja zahvaljujući Vidoslavu Baguru koji je upoznao mještane Putnikovića sa svojom zaboravljenom baštinom. I tako su bijeli maskari ponovno obnovljeni te je i osnovano Kulturno-umjetničko društvo „Putniković“ pod čijom palicom bijeli maskari djeluju i danas.

Znajući kako je Putniković malo mjesto, s malim brojem stanovnika koji se kao i brojna druga hrvatska ruralna područja suočava s gubitkom i iseljavanjem mladih ljudi, veoma je značajna činjenica kako još uvijek ima onih koji brinu o našoj kulturnoj baštini i svojim djelovanjem ne dopuštaju da ponovno padne u zaborav. I sama sam kao članica KUD-a, ponosna što bijeli maskari još uvijek djeluju i vjerujem da će tako ostati još dugi niz godina.

LITERATURA

- BELAJ, Vitomir. 2007. *Hod kroz godinu*. Zagreb: Golden Marketing
- GLAVOR, Elena. 2007. *Plesni izričaj poluotoka Pelješca*. Zagreb: Kineziološki fakultet
- GOTTHARDI-PAVLOVSKY, Aleksej. 2002. „Popis arhiviranih emisija etnografskog/folklornog sadržaja snimljenih u Dalmaciji u razdoblju od 1969. do 2002. godine u produkciji (bivše) HTV-ove redakcije narodne glazbe i običaja“. *Etnol. trib.* 25, Vol. 32, 167-216. <http://hrcak.srce.hr/27722> (pristup 19.3.2017.)
- IVANČAN, Ivan. 1967. *Narodni običaji korčulanskih kumpanija*. Zagreb: Institut za narodnu umjetnost
- IVANČAN, Ivan. 1973. *Narodni plesovi Dalmacije 1. dio, od Konavala do Korčule*. Zagreb: Institut za narodnu umjetnost
- LOZICA, Ivan. 1990. *Izvan teatra. Teatrabilni oblici folklora u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa
- LOZICA, Ivan. 1996. *Folklorno kazalište*. Zagreb: Matica Hrvatska, 15-49
- LOZICA, Ivan. 1997. *Hrvatski karnevali*. Zagreb: Golden Marketing
- LOZICA, Ivan. 2002. *Poganska baština*. Zagreb: Golden Marketing
- ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. 2008. *Priručnik iz kolegija Predstavljački oblici u hrvatskoj pučkoj kulturi* (rukopis). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- VITEZ, Zorica. 2001. „Narodni običaji“. U *Hrvatska tradicijska kultura: na razmeđu svjetova i epoha*. ur. Zorica Vitez i Aleksandra Muraj. Zagreb: Barbat: Galerija Klovićevi dvori: Institut za etnologiju i folkloristiku, 309-373
- VITKOVIĆ, Valentina. 2016. *Bijeli maskari Putnikovića*. Putniković: Kulturno-umjetničko društvo „Putniković“

IZVORI PODATAKA

- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Državni zavod za statistiku. Zagreb

POPIS INTERNETSKIH IZVORA

- Poljoprivredna zadruga Putniković,
<http://nasa.minpo.hr/UserDocsImages/PPT1/9.%20Poljoprivredna%20zadruga%20Putnikovi%C4%87.pdf>, (17.2.2017.)
- Mačevni plesovi, <http://macevni-plesovi.org/mjesta/putnikovici/>, (17.2.2017.)
- Wikipedia,
https://hr.wikipedia.org/wiki/Smotra_folklor_a_%22Na_Neretvu_mise%C4%8Dina_pala%22#Povijest, (20.3.2017.)
- Enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23779>, (29.3.2017.)

POPIS KAZIVAČA

- Niko Halač rođen 1935. godine u Zaradežu
- Leon Levanat rođen 1968. godine u Dubrovniku, živi u Zaradežu

BIJELI MAŠKARI IZ PUTNIKOVIĆA NA POLUOTOKU PELJEŠCU

Tamara Kušić

tkusic@ffzg.hr

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Diplomski rad

Sažetak: *Bijeli maškari su pokladni običaj iz mjesta Putniković na polutoku Pelješcu. To je lančani ples koji se izvodi u obliku kontradance u dva nasuprotna reda u kojem sudjeluju samo muškarci. Polovica tih muškaraca je obučena u muška bijela odijela, a druga polovica nosi ženske nošnje. Običaj je nastao šezdesetih godina 20. stoljeća, a onda je prekinut sve do devedesetih godina kada se obnavlja i kada se osniva Kulturno-umjetničko društvo „Putniković“ koje djeluje i danas.*

Ključne riječi: Bijeli maškari, Putniković, poluotok Pelješac, običaj, poklade, mačevni ples, lančani ples

Summary: *Bijeli maškari are carnival tradition originating from small village of Putniković on the peninsula Pelješac. It is a chain dance which is played only by men in a form of „kontradanca“ in two rows facing each other. Half of the men wear white male suits while the other half is dressed as females in their typical garments. The custom came to be in the 1960s, but meanwhile it was interrupted until 1990s when the custom was revived. In that period the folklore society of Putniković was formed and it is still active up to this day.*

Key words: Bijeli maškari, Putniković, Pelješac peninsula, custom, carnival, sword dance, chain dance